

Katona Csaba

Tudásimport –
cseh/morva sörös szakemberek
a 19. századi Magyarországon

Budapest/Cinkota, Legenda Sörfőzde Center,
2017. 03. 17.

Korai adatok

- Csehországban jóval mélyebbre nyúlik a sörfőzés hagyománya, mint Magyarországon, de mivel jóval iparosodottabb országról van szó, mindenféle szaktudás képviselője költözik át Magyarországra a 18. és 19. században.
- A 18. század elejétől zsinórban érkeznek Magyarországra osztrák, bajor és cseh sörfőzők, akik az újonnan alapított főzdekben kamatoztatják tudásukat.
- Egy konkrét példa: Hajdúböszörményben 1797-ben pl. Vacláv Brezina (Brezina Vencel) a város szerződötetett sörfőz mestere

A Reischl család Keszthelyen

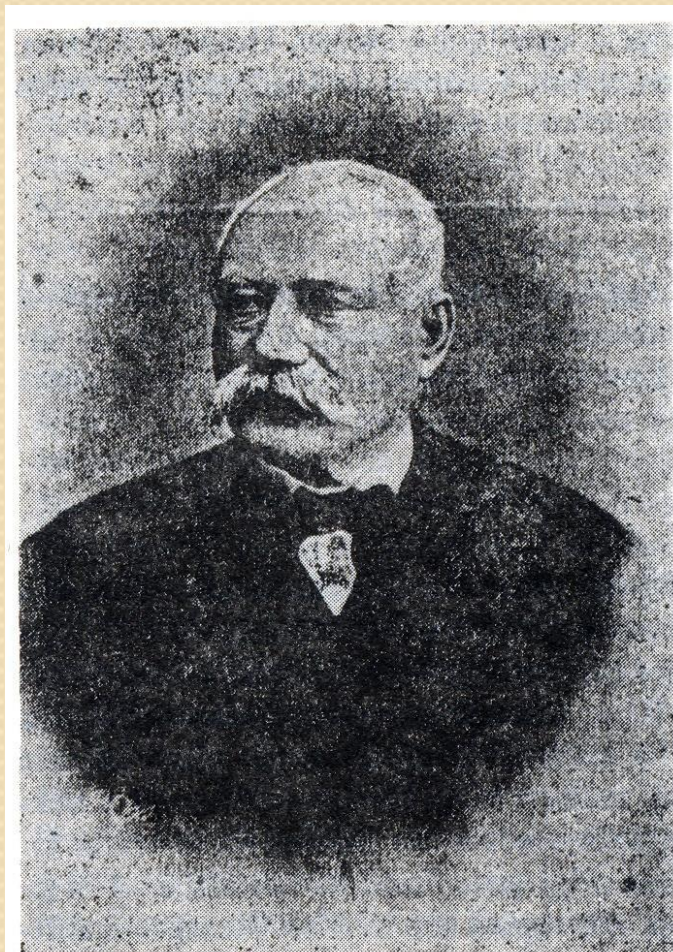

- A Reischl család története ékesen példázza, hogy egy cseh család tagjai miképp futottak be karriert Magyarországon.
- Id. Reischl Vencel (1818–1893) képzett sörfőző volt, aki a rauchensteini sörgyárban üzletvezetőként dolgozott. 1838-ban költözött Szombathelyre, ahol sörgyárat vezetett, 1844-ben már nős emberként, Szentgotthárd és Vasvár érintésével érkezett Keszthelyre.

- Itt kibérelte a Festeticsek sörházát, majd 1864-ben meg is vette. 1861-ben városbírónak választották (e posztot haláláig töltötte be), a sörgyár irányítását 1865-ben a Morvaországból érkező ifj. Reischl Vencel (1839?–1923), unokaöccsére bízta.

Reischl Vencel
1839-1923

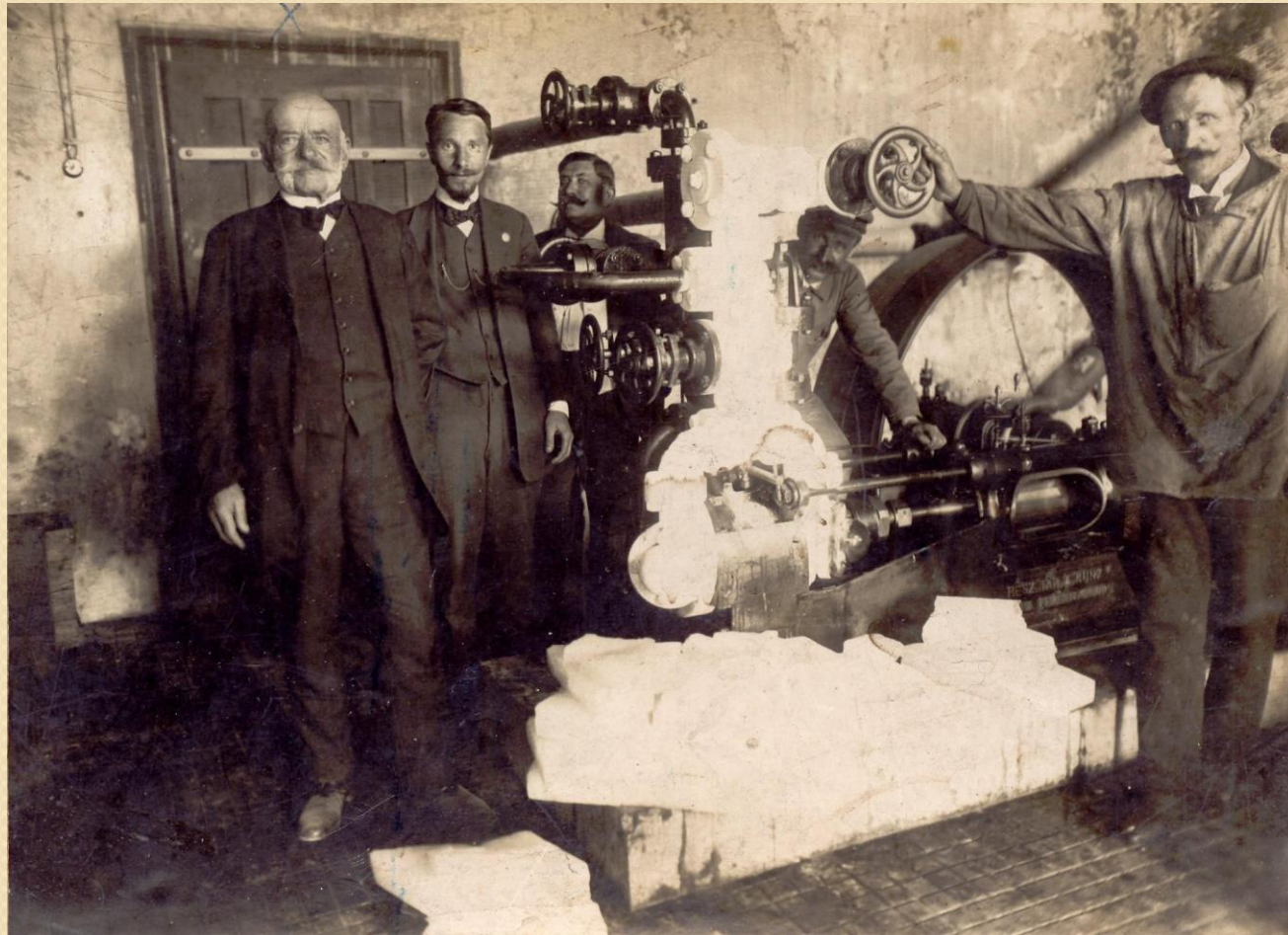

- Ifj. Reischl Vencel Budweisban tanulta a sörfőzést, de Grazban is tanult. 1896-ban a gyár éves termelése 3230 hektoliter volt, vidéki lerakatuk volt Sümegen, Tapolcán, Zalaszentgróton stb. A 20. század elején évi 7-8000 hektoliter sört forgalmaztak, ifj. Vencel pedig gróf Festetics Tasziló után Keszthely második legmódosabb polgárává vált.

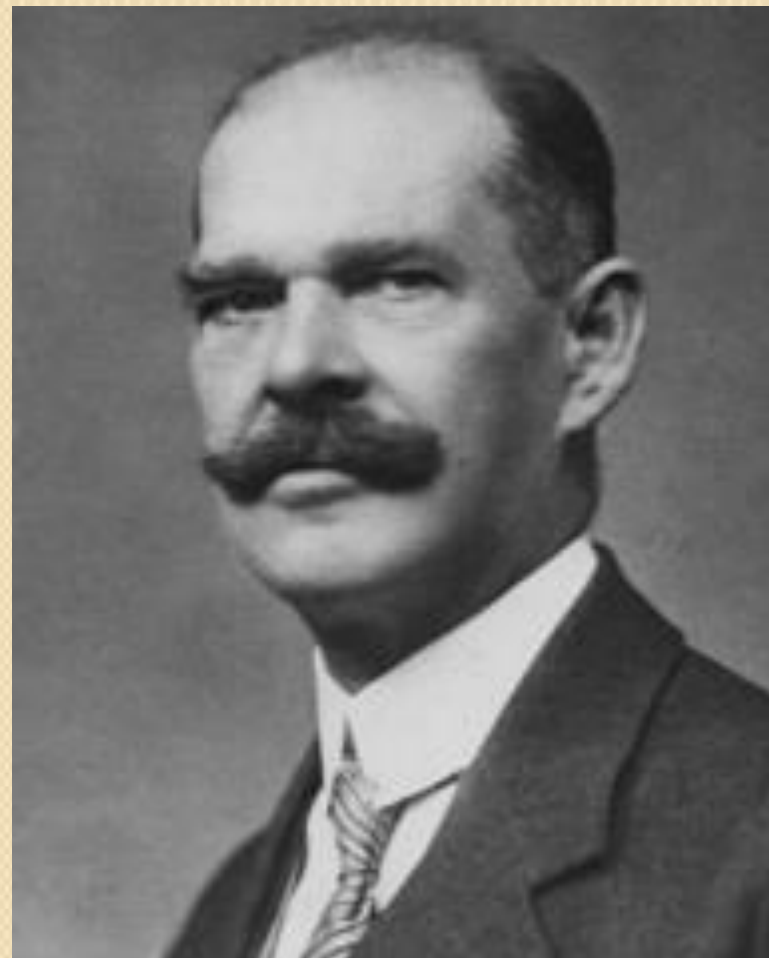

Ifjabb Reischl Vencel sörgyárának gépházában

- Fia, Imre (1869–1938) is Csehországban tanulta a sörfőzést, majd Keszthelyen kamatoztatta tudását. 1912-ben őt is városbíróvá választották, 25 évig az is maradt.

- Öccse, Richárd (1876–1944?) 1920-tól nemzetgyűlési képviselő volt. 1944 után a család egyetlen férfitagja Reischl Marcel (1903–1998), Imre fia volt, aki ügyvédként működött, de apja halála után ő állt a sörgyár élén, amely ekkorra a kőbányai sörgyár lerakataként működött. A család ingatlanjait 1948-ban államosították, ő maga emigrált. A rendszerváltás után hazatért, 1998-ban Keszthely díszpolgárává választották

A sörfözde képeslapon

REISCHL VENCZEL és FIA
SÖRFÖZDÉJE
KESZTHELYEN.

Morva tőke és szaktudás Magyarországon: a Söproni Sörgyár alapítása

- Sopronban a mai sörgyár jogelődjét 1895-ben hívták életre. Lenck Gyula helybéli gyáros tárgyalásokba bocsátkozott a morvaországi Brünn vállalkozóival, akik a cseh sörrel akartak betörni a magyar piacra. A kezdeményezés vélhetően a brünnieké volt.

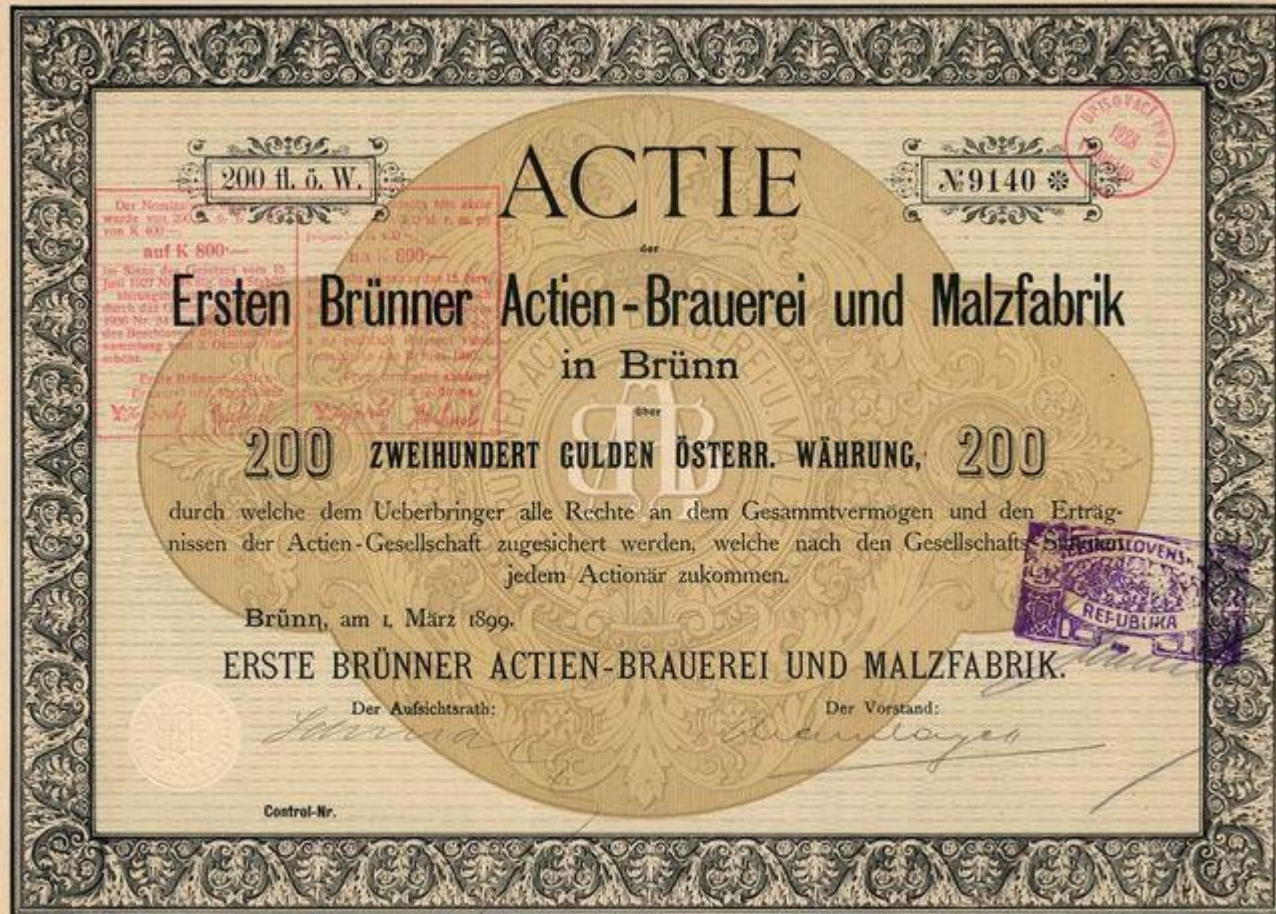
A sörgyár Brünnben

A brünni sörgyár

Egy brünni sörös részvény

- Végül Sigmund Hayek sörgyáros társult Lenckel, így jött létre az Első Soproni Serfőzde és Malátagyár Rt. Alapítói (300 000 forintos befektetéssel) Lenck cégé, valamint a Brünni Serfőzde Rt. voltak, de 100 000 forint erejéig lehetett még részvényt jegyezni. Elnökké Hayeket, alelnök Lencket választották, a vezetésnek további három brünni és bécsi és két soproni tagja volt.

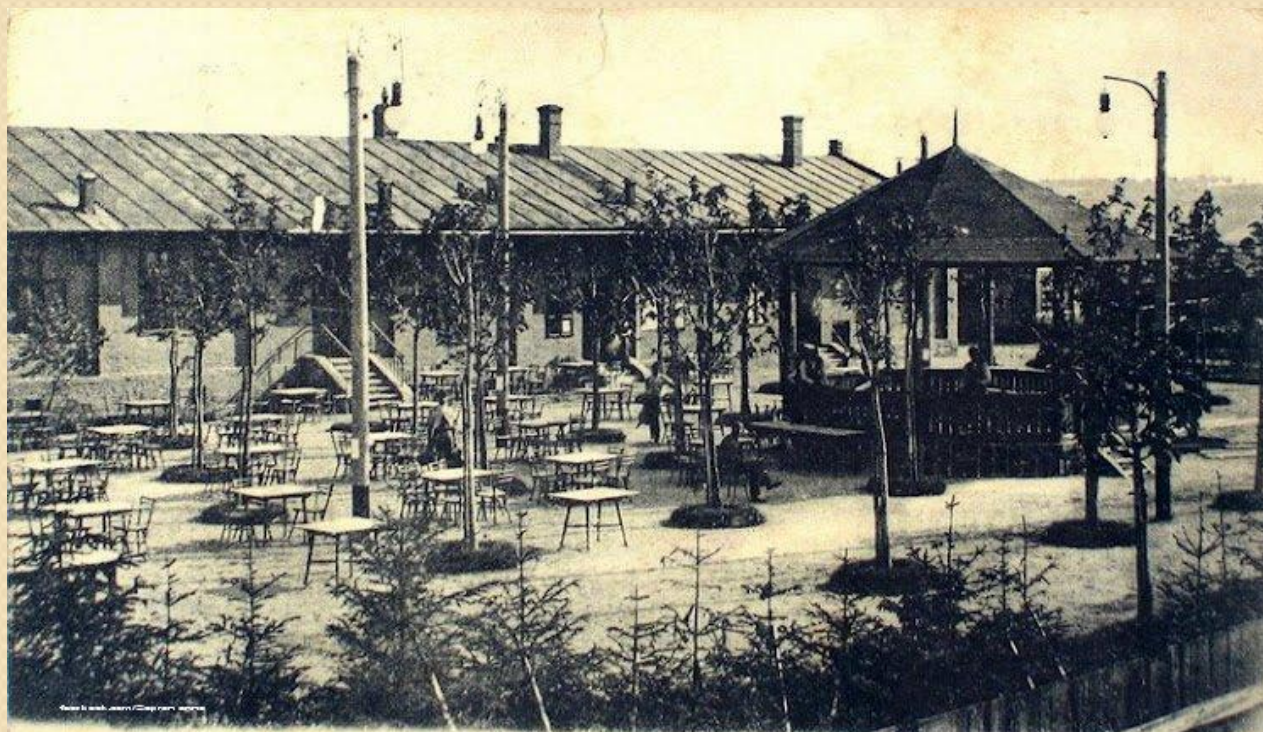
De ki volt Sigmund Hayek?

- Hodonín/Göding, 1849. 08. 19.–Brno/Brünn, 1920. 01. 22. A budapesti WeiszMárkus adoptálta, így a Weisz-Hayek nevet is használta. Pályája csúcsán az Erste Brünnner Actien Brauerei und Malzfabrik vezérigazgatója. 1882-ben testvérével, Hermann Karl Hayekkel az izraelita felekezetet elhagyja és katolikus hitre tér át. 1888-ban feleségül veszi Theresia Aliprandit, egy passauai városi zenész lányát Brünnben, de 1904-ben elválnak. Másodszor is megnősült: Ludmila Schubert-Kraust 1914-ben Budapesten veszi el.
- A sörrel való foglalkozás családi örökség, apja Michael (1812–1884) 1849 óta volt a sörfözde tulajdonosa Hodonínban, 1872-től pedig Brünnben bérel sörfőzdét.
- Testvére, Hermann Karl apósával, Josef Mandellal a mai Starobrno alapítója (Altbrünnner Brauerei németül).

A sörgyár kerthelyisége

Üdvözlét Sopronból. *To drink is vice,
To pass it is oblivion!* Sörgyár.

sopronanno.hu
85 296. Kladjá: Kummert L. utóda, Sopron.

- Első sörük a Soproni Ászok nevet kapta. A kezdeményezés a közeli erős osztrák konkurencia dacára eleinte sikeresnek bizonyult, a tradicionális világos sörök (ún. export márciusi, polgári és udvari) mellett 1896-ban már barna sört is gyártottak Millenniumi néven Sopronban, a századvégen (1896-ban) pedig már majdnem 20 000 hektolitert ért el a termelés.
- Ezt a viszonylag gyors sikerekkel övezett felívelő szakaszt aztán több olyan követte, amelynek során a nem megfelelő gazdálkodás okán jelentősen megrendült a gyár helyzete. A termelést sem sikerült igazán fokozni, bár az azért lassan közelített a 30 000 hektoliter felé. Megjelentek ugyan új termékek is a kínálatban, de igazi lendületet ezek sem adtak a cégnek (pl. a Szent Mihály nevű sör, ami bajor komlóból készült vagy a Porter sör 1916-tól).
- Ezt a felívelő szakaszt több olyan követte, amelynek során megrendült a gyár helyzete, a felszámolást 1917-ben mondták ki.

- Ám még ez évben felbukkant a Nyugat-Magyarországi Serfőzde és Malátagyár Soproni Gyártelepe elnevezés. Ennek a vezetője Madarász Gyula soproni lakos volt, célja pedig Győr és Vas vármegyék meghódítása a sörrel. 1922-től kezdve újra megindult a termelés, amely az 1920-as évek végéig folyamatosan nőtt. A világgazdasági válság nehézségeket okozott a gyárnak, ráadásul 1932-ben elhunyt Madarász. E kettős csapást az 1930-as évek derekára sikerült kiheverni. 1941-ben már 44 000 hektoliter sört értékesítettek, de háború vége felé leállt a termelés. 1948-ban 11 000 hektoliter sört állítottak elő, de következett az államosítás.

A Cifka család cége

- A mai napig is a sörösüvegek lezárására használt söröskupakot, az úgynevezett koronadugót a Deutsche Crown-Cork nevű cég hozta forgalomba.
- Magyarországon ezt a céget a cseh származású Cifka József sörösüvegeket is gyártó vállalkozása képviselte.
- Cifka József apja, Václav Cifka cseh földön volt háztulajdonos, de fia, aki még ott született, a magyar fővárosban csinált karriert.

Cifka József. Josef Cifka. VI., Váci-körút 15. Bej. 1891. IX. k. 335. l. Cirg. Czb. Cifka József, üvegneműek és pincze felszerelvények közvetítésére ügynöki üzlettulajdonosok.

Egy hasznos(?) találmány

- „Számológéppel ellátott alátét sörös poharak részére”: az Osztrák–Magyar Monarchia Magyar Királyi Szabadalmi Hivatalánál jegyeztetett be 1904-ben magyar nyelven Hnat Alajos kereskedő és Jilek Ferencz bádogosmester Brűnnben

Megjelent 1904. évi július hó 20-án.

MAGY. KIR.
SZABADALMI HIVATAL

SZABADALMI LEIRÁS

30542. szám.
XVIII. OSZTÁLY.

Számológéppel ellátott alátét sörös poharak részére.

H NAT ALAJOS KERESKEDŐ ÉS JILEK FERENCZ BÁDOGOS-
MESTER BRŰNNBEN.

A szabadalom bejelentésének napja 1904 február 8-ika.

Jelen találmány tárgyát számológéppel ellátott és sörös poharak számára való alátét képezi.

A találmány lényege abban áll, hogy a sörös pohár alátétének egy fémtok van elrendezve, melyben egy rugó szoríthatóan van elhelyezve. Ezen rugó szabad vége az alátét peremének alsó oldalán elrendezett fűrészlakú fogzába csuszlik, úgy hogy a tokot csak az egyik irányban és pedig a kisebb számokig a nagyobb számokig tolhatjuk el, mi mellett a kiszolgált poharak száma az alátét felső oldalán jeleztetik.

A mellékelt rajson a találmány tárgya az 1. ábrában fölünézetben és a 2. ábrában előnézetben van feltüntetve; a 3. ábra az 1. ábra A—A vonala szerinti nagyobb léptékben rajzolt metszetét mutatja, mi mellett csak az alátét van metsetben rajzolva; a 4. ábra a 3. ábrának jobboldalról tekintett nézete; az 5. ábra az 1. ábra B—B vonala szerinti metszete.

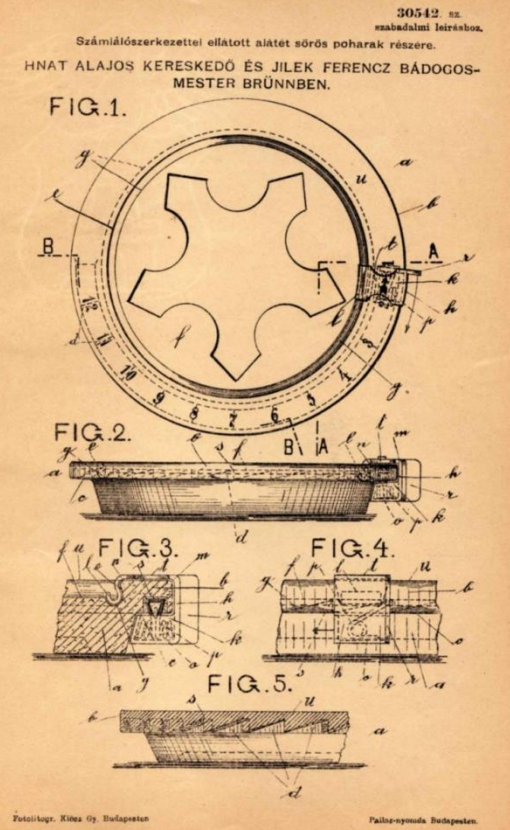
A csészészerű üvegből vagy porcellánból készített (a) pohár-alátét tányérralakkal bír, mely (b) peremmel van ellátva. Utóbbi

(c) alsó fölülete félkörökben fűrészfogalakú (d) közőkkel bír.

Az alátét (f) fenékén és részben az (e) fal belső oldalán a (g) horony van kiképezve (3. ábra). A (b) perem alatt a (k) fémtok van elrendezve, mely a (d) közők hosszának és a (b) perem szélességének megfelelően van méretezve. A (k) tok (h) homlokoldalán fölfelé meg van hosszabbítva és az (m n) pontokon meg van hajlítva, úgy hogy a (b) peremet körül fogja. Ezen (h) fal meghosszabbítása a (g) horonyban fekvő (l) karimásában végződik, úgy hogy ily módon a (g) horonyban fogva tartatik.

A fémtoknak az alátétet való könnyebb eltolása czéljából a fémtoknak az (r) fogantyú van elrendezve.

A (k) tok (o) fenékén a (p) rugó van megerősítve, melynek szabad vége a (b) perem alsó oldalán lévő (d) közőkbe csattan be. A toknak az 1. ábrában rajzolt nyíl értelmében való eltolásánál a (p) rugót összenyomjuk és a rugó a fogak (s) pontján való áthaladása után a következő (d) közőbe csattan be, miáltal a tok ellenkező irányú eltolását megakadályozzuk. A meghosszabbított (h) homlokfalnak a (b) perem felső oldalra fekvő (t) része nyíllal

A Törvény Keretei Között Mérsékeltlen Haladó Párt vezetőségi ülése 1911-ben a Kravin sörözőben. Balról jobbra: Vilém Foerster, Bogdan Šolaja, Jaroslav Hašek, Eduard Drobník (Forrás: Richard Hašek archívuma)

Brejška vendéglős (xxx), akinek a Spálená utcai – ma is meglévő – éttermébe érkező jeget a kor jeles írói, így Jaroslav Hašek (x) és Zdeněk Matěj Kuděj (xx), segítenek feldarabolni és behordani (Forrás: Richard Hašek archívuma)

Bohumil Hrabal az U Hynků sörözőben 1994-ben Josef „Pepíček” Čechillel, az alvilági és kocsmai dalok harmonikás dalnokával (© fotó: Tom Mazal)

Tudományos kutatás Brünnben

